

ZORUNLU DEPREM SİGORTASI

*Yrd.Doç.Dr. Şaban KAYIHAN**

Giriş

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana canına ve malvarlığına karşı tehdit yönelten sayısız tehlikelerle karşı karşıya kalmıştır ve bundan sonra da bu tehlikeli hallerle varlığını sürdürecektir. Gerçekten, gerek gerçek kişiler doğumlarından ölümüne kadar gerekse tüzel kişiler kuruluşlarından sona ermelerine kadar, yaralanma, hırsızlık, sel baskını, deprem, yıldırım düşmesi, yangın, trafik kazası, uçak kazası, tüp patlaması gibi çok sayıda ve değişik türde rizikolara maruz kalabilmektedirler¹. Dolayısıyla, bu tehlikelere karşı tedbirler alarak hayatlarını ve ekonomik varlıklarını sürdürmek ve korumak amacıyla kişiler çeşitli çözüm yolları araştırmış ve üretmişlerdir. Başlangıçta varlıklarını korumak için bireysel olarak hareket eden insanlar; zaman içerisinde doğal afetlerin, sosyo-ekonomik gelişmeler ve özellikle endüstri devriminden sonra teknolojik değişikliklerin sebep olduğu tehlikelerin meydana getirdiği zararların önüne geçebilecek etkin önlemlerin ancak topluluklar halinde yaşayanların olanaklarının bir araya getirilmesiyle alınabileceği bilincine varmışlardır².

İşte bu bilinç, insanoğlunu bugünkü modern anlamda sigorta fikrine ulaştırmıştır. Gerçek anlamda sigorta, ilk kez XIV. yy.'da İtalyan tacirlerince uygulamaya sokulmuştur³. Ancak sigorta kavramının bundan uzun süre önce

* Sakarya Üniv. İİBF. İşletme Bölümü, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. Kırgızistan – Türkiye Manas Üniv. İİBF. Maliye Bölümü, Ticaret Hukuku Öğretim Üyesi, Bişkek – Kırgızistan – Geçici Görevli.

¹ Kubilay, Huriye, Özel Sigorta Hukuku, İzmir 2003, s.3; Oğuzman, M. Kemal, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1995, s.463.

² Çuhacı, Y. Kemal, Sigorta Tanımları, <<http://www.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayi1/tanim1.html>> 02/10/2003.

³ Birds, John, Modern Insurance Law, Second Edition, London 1988, s.1; Kender, Rayegan, Sigorta Hukuku, İstanbul 2001, s. 14.

bilindiği ifade edilmektedir⁴. Doğuş yeri İtalya olan sigorta, Latince kökenli bir kelime olup 'güvence' anlamına gelen 'sicurta' kelimesinden gelmektedir⁵.

Teknolojinin gelişmesiyle vazgeçilmez olan motorlu nakil araçlarının, uçaklar ve trenler gibi bazı faaliyetlerin yol açtığı⁶ zararların önüne geçilmesinde "kusura dayalı sorumluluk" esasının yetersizliği karşısında bir çok yeni kusursuz (objektif) sorumluluk hali öngörülmüştür⁷. Ancak Ünán'ın da işaret ettiği üzere; sorumluluk rejiminin çok sert olması zarar görenlerin sonuçta mutlaka tazminat elde edebilmelerini sağlayamamaktadır. Zarardan sorumlu olan kişinin maddi durumu bazen yetersiz olmakta ve bu gibi durumlarda sorumluluk sadece kağıt üzerinde kalmaktadır⁸. Mecburi (zorunlu) sigortalar sorumlu kişi ya da kişilerin malvarlıklarını aşan zararlar bakımından zarara uğrayanlar için bir teminat teşkil etmektedirler⁹. Zorunlu sigortaların temelinde de sözleşmeden doğan özel sigortalar yatmaktadır¹⁰. Sigortacının sigorta himayesini ve sigorta ettirenin de prim ödeme borcunu üzerine aldığı (tam iki taraflı) karşılıklı edimleri içeren, borç doğuran (iltizamî) bir akit olarak tarif edilen¹¹ özel sigorta sözleşmesi, sürekli borç ilişkisi niteliğini hâiz olan akitler kategorisinde yer alır¹². Özel sigorta, kişilerin özel çıkarlarının çeşitli rizikolara karşı teminat altına alınması için serbest iradeleriyle (sigorta sözleşmesiyle) meydana getirdikleri bir riziko teminatıdır¹³. Özel sigorta, sigorta ilişkisini

4 Birds, s.1; Kender, s. 14.

5 Arseven, Haydar, Sigorta Hukuku, Ana Prensipler, Genel hükümler, Yenilenmiş 2. Baskı, İstanbul 1991, s. 3; Güvel, Enver Alper / Güvel, Afıtap Öndaş, Sigortacılık, Ankara 2002, s.23.

6 Oğuzman, s.463.

7 Bu konularda ayrıntılı bilgi için bkz. Tandoğan, Haluk, Türk Mesuliyet Hukuku, Ankara 1961; Reisoğlu, Safa, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Ondördüncü Bası, İstanbul 2000, s.144 vd..

8 Ünán, Samim, "Yeni Zorunlu Sorumluluk Sigortalara Öngörülürken Dikkate Alınması Gerekli Olan Hukuk İlkeleri", Zorunlu Sigortalar Paneli, İstanbul 1993, s.42.

9 Çelikaş, İlyas, Türk Hukukunda Mecburi Sigortalar, http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/mecburi_sigortalar.htm <19/03/2004>.

10 Omağ, Merih Kemal, Türk Hukukunda Mecburi Sigortalara ve Sorunlarına Genel Bir Bakış", Zorunlu Sigortalar Paneli, İstanbul 1993, s.9.

11 Kender, s.115; Ayrıca bkz. Birds, s. 8 – 9.

12 Bozer, Ali, Sigorta Hukuku, Ankara 1965, s. 118; Serozan, (Hatemi / Arpacı), Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1992, s.561; Kendigelen, Abuzer, Kara Yolları Trafik Kanunu Mecburi ve İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarında Sigorta Süresi İçinde Sigorta Ettirenin İhbar Mükellefiyeti ve İşletenin Değişmesi, <http://adliyem.sitemynet.com/sigortaihbar.htm>. <23/03/2004>.

13 Kender, s.15.

kurmanın iradeye bağlı olup olmaması bakımından ihtiyari (isteğe bağlı) sigorta ve zorunlu sigorta olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sigorta ettiren kanun gereği zorunlu olmadığı halde sigorta sözleşmesi akdetmiş ise ihtiyari, kanuni zorunluluk sebebiyle sigorta sözleşmesi kurmuş ise, zorunlu sigortadan bahsedilir¹⁴.

Çalışmamızın esasını oluşturan deprem sigortası da aktif deprem kuşağında bulunan ülkemizde deprem rizikosunun yol açtığı zararların karşılanması bakımından kişilerin serbest iradelerine terk edilmemiş ve bu çerçevede 27/08/1999 tarih ve 4452 sayılı Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu çerçevesinde 587 sayılı "Zorunlu Deprem Sigortasına Dair Kanun Hükmünde Kararname" hazırlanarak 17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım 1999 Bolu – Düzce depremlerini müteakiben 27/12/1999 tarihinde yürürlüğe sokularak deprem sigortası zorunlu hale getirilmiştir¹⁵.

Esasen deprem sigortası ülkemizde 40 yılı aşkın bir süredir makul primler karşılığında uygulanmaktaydı. Ancak 17 Ağustos depremi öncesinde ülke genelinde yalnızca 500 bin konut poliçesi bulunmaktaydı ve deprem nedeni ile hasar gören 213 bin konuttan yalnızca 14 bin konut sahibi deprem güvencesine sahip olduğundan dolayı sınırlı sayıda kişi zararını deprem sigortası yolu ile karşılayabilmiştir¹⁶. Bu sigortanın zorunlu hale getirilip uygulanması tek başına sigorta sektörüne de bırakılmış değildir. Bundan dolayı deprem sigortasının özel sigorta sektörüncü yürütülmesi ve reasüransının sağlanması uygulamada mümkün olmamaktadır.

Dünyada doğal afete maruz kalan Fransa, Japonya, Yeni Zelanda ve ABD. gibi bazı ülkelerde bu sigortalar özel kurumlar aracılığı ile devlet gözetiminde tek elden yürütülmekte ve böylece reasüransı sağlanabilmektedir¹⁷.

I- Deprem, Deprem Sigortası ve Yararları

A- Deprem ve Deprem Sigortası

Deprem sigortası sigorta türleri içinde teknik ve hukuki açıdan uygulanması en zor sigorta kollarından birisidir.

¹⁴ Omağ, Makale, s.10; Omağ, Merih Kemal, Türk Ticaret Kanunu İle 25 Haziran 1992 Tarihli Belçika Kara Sigortası Mukavelesi Kanunu Açısından Hukuki Sorumluluk Sigortaları, Sigorta Hukuku Dergisi, 1997, s.85 vd; Çeliktaş, Mecburi Sigortalar.

¹⁵ RG. 27/12/1999, S. 23919 Muk..

¹⁶ Alkan, Selma, Sigorta Sektörü, <http://www.vakifbank.com.tr/earastirma/sigorta.doc> <25/02/2004>.

¹⁷ Alkan, Sigorta Sektörü, <http://www.vakifbank.com.tr/earastirma/sigorta.doc> <25/02/2004>.

Evrensel bir doğal afet olan deprem diğer doğal afetler gibi, şiddet derecesine göre zarar ve ziyana sebebiyet vermektedir. Son yıllarda söylenegelen “*deprem öldürmez bina öldürür*” sloganının da işaret ettiği üzere, depreme karşı bugün iki önemli tedbir bulunmaktadır: Bunlardan *ilki*; modern teknolojinin de yardımıyla depreme karşı dayanıklı binalar yapmak suretiyle sebebiyet verdiği zarar ve ziyanı en aza indirmektir. *İkincisi ise*, kişilerin tek başlarına altından kalkmaları çok güç olan mâli yükün sigorta yöntemi ile tabana dağıtılması ve dolayısıyla hafifletilmesidir.

Ülkemiz gibi deprem kuşağında bulunan ülkelerde, deprem sigortası hakkında halkın bilinçlendirilmesi, teşvik edilmesi ve bu tür sigortanın kurularak uygulanır hale getirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde etkisiz ve başarısız bir deprem sigortasının kaynak israfına yol açacağına işaret etmek gerekir.

Deprem sigortasının diğer sigorta türlerinden oldukça değişik özelliklere sahip olduğunu da belirtmeliyiz. Çünkü, doğal afet niteliğinde olan depremin nerede, ne zaman, ne şiddette olacağı ve hasar ortaya çıkarıp çıkarmayacağı veya ne ölçüde hasar doğuracağına önceden tahmin edilmesi günümüz teknolojisi karşısında mümkün değildir. Yine de usulüne uygun olarak tutulacak deprem istatistikleri, bu konuda bazı ipuçları verebilmektedir. Bu bağlamda, bir ülkedeki depremlerin, bölgeler itibarıyla, depremin büyüklüğü, şiddeti, tekrarlanma sürecine göre izlenmesinde fayda vardır. Fakat, depremin tekrarlanma periyotları bilinemediğinden dolayı ortaya çıkan belirsizlik, depreme karşı tedbir alma ve özellikle deprem sigortasına olan ilgiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Kişiler bir çok sebeple deprem sigortasına karşı gereken ilgiyi göstermemektedirler. Çünkü kişiler herşeyden önce ne zaman olacağı bilinmeyen deprem rizikosuna karşı sigorta yaptırmayı gerekli görmemektedirler. Ayrıca bu olumsuz düşüncede bireylerin ekonomik durumları da önemli rol oynamaktadır. Bu nedenlerle isteğe bağlı deprem sigortası, deprem bölgelerinde bile pek fazla ilgi görmemiştir ve görmemektedir. Riziko ve ortaya çıkarması muhtemel hasar boyutu yüksek olduğu için, deprem sigortası diğer sigorta türlerine nispetle daha yüksek primler karşılığında yapılmaktadır. Uygulamada isteğe bağlı deprem sigortası, yangın ve kasko gibi diğer sigorta türleri ile birlikte veya bu sigortalara ek olarak karmaşık sigorta şeklinde düzenlenmektedir. Bundan dolayı günümüzde bir çok ülkede deprem sigortası, zorunlu sigorta kapsamına alınarak kişilerin isteğine bağlı sigorta türlerinden çıkarılmıştır¹⁸.

B- Deprem Sigortasının Yararları

Depremler, başta afetin meydana geldiği bölgeler olmak üzere tüm ülkeyi etkilemekte ve dolayısıyla ülkede yaşayan vatandaşların hepsi depremin arzu

¹⁸ Alkan, Selma, Sigorta Sektörü, <http://www.vakifbank.com.tr/earastirma/sigorta.doc> <25/02/2004>.

edilmeyen sonuçlarından belli ölçülerde etkilenmektedirler. Ortaya çıkan maddi zararların giderilmesi, deprem bölgesinde normal hayata dönülebilmesi, acil yardıma ihtiyaç duyan kişilerin bu ihtiyaçlarının karşılanması ve benzeri için yapılan harcamalar ülke ekonomisine ve devlete büyük bir mâli yük getirmektedir.

Bu itibarla zorunlu deprem sigortası çeşitli yararları da beraberinde getirir. Öncelikle kişiler deprem sigortası ile, devletin bütçe imkanlarıyla ilişkili olmaksızın ve maddi kayıpları derhal telafi eden somut bir güvenceye kavuşmuş olmaktadır.

Sigorta ettirenin kendi konutu depremden etkilenmese bile ödeyeceği küçük miktardaki sigorta primleri, evi hasar gören afetzedelere yapılacak tazminat ödemelerinde kullanıldığından sosyal dayanışmanın gereği de en güzel şekilde ifa edilmiş olur.

Öte yandan deprem hasarlarının karşılanması için ödenen primler toplamda önemli tutarlara ulaşacağı için orta ve uzun vadede ülke ekonomisine fon sağlanmış olacaktır.

Ayrıca deprem sigortası, yapı standartlarının uygulanmasına, sağlıklı yapılaşmaya ve modern bir yaşam standardı ile çağdaş bir toplumsal yapının oluşturulmasına da zemin hazırlar¹⁹.

II – Deprem Sigortasına İlişkin Yasal Düzenlemeler

A- Genel Olarak

17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım 1999 Bolu - Düzce depremlerini takiben hükümet, bundan sonraki depremlerde, depremlerin ortaya çıkarmış olduğu maddi hasarları karşılamak amacıyla 5 önemli düzenleme getirmiştir. Bunlara aşağıda yer verilmiştir.

B- 27/08/1999 Tarih ve 4452 Sayılı Yetki Kanunu

Giriş kısmında da belirtmiş olduğumuz üzere, TBMM. tarafından kabul edilen bu Yetki Kanunu ile, Marmara ve Düzce depremlerinin yaralarını sarmak ve gerekli her türlü tedbiri almak üzere hükümete Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verilmiştir. Zorunlu deprem sigortasının dayandığı temel yasal düzenleme, 4452 sayılı söz konusu Yetki Kanunu olmaktadır.

C- 587 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Yetki Kanununa dayanılarak 25/11/1999 tarihinde Bakanlar Kurulu'nca kabul edilen KHK./587 ile, "*tabii afetler sonunda doğacak zararların karşı-*

¹⁹ **Metezade, Zihni**, "İnşaattan Doğan Sorumluluk ve Zarar Sigortaları (Yapı Sigortaları)", Sigorta Hukuku Dergisi, 1999, S.1, s.68 vd..

lanmasına yönelik bir sigorta sistemi"nin oluşturulması amaçlanmıştır. Zorunlu deprem sigortasının esaslarının ilk uygulamasının ise 27 Eylül 2000 tarihinde başlaması uygun görülmüştür.

D- Zorunlu Deprem Sigortasının Genel Şartları İle İlgili Hazine Müsteşarlığı'nın Açıklaması

Sigortanın kapsamı, süresi, hasar ve tazminat, tarife, azami teminat tutarı, sigorta bedelinin tesbiti, muafiyet, primlerin tahsili, ödenecek komisyon ve ihtiyari sigortayı belirleyen açıklamalar ve çeşitli hükümleri içeren Hazine Müsteşarlığı'nın açıklaması 8 Eylül 2000 tarih ve 24164 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 27 Eylül 2000 tarihinde yürürlüğe gireceği açıklanmıştır. Böylece KHK./587 ile getirilen zorunlu deprem sigortasının teknik ayrıntıları Hazine Müsteşarlığı'nın bu açıklaması ile belirlenmiştir.

E- Yapı Denetimine İlişkin Düzenlemeler

1. Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

Yapı denetimine ilişkin olarak 03/02/2000 tarihli KHK./595 m. 22 ile Yapı Denetim Kuruluşları için mâli sorumluluk sigortası yaptırma zorunluluğu getirilmiştir²⁰. Yapı Denetim Zorunlu Mâli Sorumluluk Sigortası Genel Şartları ise 10/07/2000 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe sokulmuştu. Ancak Anayasa Mahkemesi, 24.05.2001 günlü, E. 2000/35, K. 2001/90 sayılı kararıyla 595 sayılı KHK.'yi iptal etmiştir.

2. Yapı Denetimi Hakkında Kanun

KHK./595'in Anayasa Mahkemesi'nce iptalinden sonra, can ve mal güvenliğini teminen, imar plânına, fen, sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun kaliteli yapı yapılması için proje ve yapı denetimini sağlamak ve yapı denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla zorunlu deprem sigortasıyla dolaylı olarak ilgili olan 29/06/2001 kabul tarihli ve 4708 sayılı "Yapı Denetimi Hakkında Kanun" çıkarılmıştır²¹.

F- Doğal Afet Sigortaları Kurumu

1. Örgütlenme

Deprem gibi karmaşık rizikoların, çok büyük boyutlarda teminat sunumu ve bunu karşılamak üzere büyük kaynak birikimini gerektirdiği düşüncesiyle bu tür rizikolara karşı, rizikolara maruz kalan ülkelerde sigortacılık terimiy-

²⁰ KHK./595 için bkz. RG T. 10/04/2000, S. 24016.

²¹ Kanun metni için bkz. http://www.ibb.gov.tr/deprem/tanitim/yapi_denetim_kanuni.htm. <03/04/2004>.

le sigorta havuzu adı verilen teşkilatlanmalara gidilmektedir. Yabancı ülkelerdeki örneklerinden esinlenerek 27/12/1999 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 587 sayılı KHK. ile Devlet Bakanlığı nezdinde zorunlu deprem sigortası işlemlerini yürütmek üzere Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK.) adı altında kamu tüzel kişiliğini hâiz yeni bir teşkilat kurulmuştur.

DASK.'nun ve kurulan yeni sigorta sisteminin sağlıklı bir şekilde ve amaçlanan hususları güvence altına alacak biçimde çalışmasını sağlamak, Hazine Müsteşarlığı'nın görev alanına dahil edilmiştir. DASK.'nun tüm hesap, işlem ve harcamaları Hazine Müsteşarlığı tarafından her yıl denetlenmektedir. Ayrıca DASK.'nun yıllık hesapları, bağımsız bir dış denetim firması tarafından da incelenmektedir²².

Zorunlu deprem sigortasının yönetilmesi yasal düzenlemeler gereğince bu kurum tarafından gerçekleştirilecektir. Düzenleme gereği, zorunlu deprem sigortası özel sigorta şirketlerinin poliçeleri ile değil DASK.'ın zorunlu deprem sigortasına ilişkin poliçeleri ile olacaktır.

Görüldüğü üzere deprem sigorta sözleşmesinde sigortacı tarafta bir özel sigorta şirketi değil kamu kurumu niteliğinde olan *Doğal Afet Sigortaları Kurumu* yer almaktadır. Zorunlu deprem sigortası, Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatı m. 6 gereğince, DASK. nam ve hesabına sözleşme yapmaya yetkili kılınan sigorta şirketleri ve bu şirketlerin acenteleri tarafından yapılabilmektedir. Bu hükmün lâfzını dar yorumladığımız takdirde, sigorta şirketlerinin prodüktör ve broker gibi hukuki nitelikleri itibariyle tellal sayılan²³ tacir yardımcılarının zorunlu deprem sigortası yapamayacakları sonucu çıkmaktadır. Ancak bu noktada başka bir soruyla karşılaşılması muhtemeldir. Acaba sigorta şirketlerinin sözleşme yapma yetkisi bulunmayan acenteleri yani aracı acenteleri zorunlu deprem sigortasının yapılmasına aracılık edebilecek midirler? Yine Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatı (ZDSTT.) m. 6 acenteleri ayırmadan doğrudan acentelerden bahsettiğine göre, aracı sigorta acentelerinin de zorunlu deprem sigortası yapılmasına tavassut edebilecekleri sonucuna ulaşırız.

Öte yandan kanımızca bu hüküm geniş yorumlanmalıdır. Çünkü zorunlu deprem sigortasının ratio legis halkı bu yönde bilinçlendirip bu teminat türünü olabildiğince tabana yaymaktır. Bu itibarla bize göre zorunlu deprem sigortasına kendisine bu yönde yetki verilmiş olan sigorta şirketlerinin prodüktör ve brokerleri de aracılık edebilmelidirler.

²² <http://www.dask.gov.tr/index.htm>. <23/03/2004>.

²³ Bkz. **Kayhan, Şaban**, Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, 2. Baskı, Ankara 2003, s.73.

Özel sigorta şirketleri kendi üzerlerinde hiç bir riziko tutmadan rizikoyu ve primi DASK.'na devretmektedirler.

DASK.'nun yöneticiliğini ülkemizde uzun yıllardır reasürans işlerini yürüten Milli Reasürans TAŞ. yapmaktadır. Zorunlu deprem sigortası tümü ile sigorta tekniği içinde çalışmaktadır. Bu bakımdan yeterli kaynak bulunamaması veya kısmi ödeme yapılması gibi problemlerle karşı karşıya kalınmayacaktır. Reasürans teminatı vardır ve hasarlar toplanan fonla sınırlı olmaksızın verilen poliçe deprem teminatının limiti dahilinde karşılanacaktır. Her yıl toplanan primler gerek yurt içi ve gerekse yurt dışı yatırım araçları ile değerlendirilecek ve yıl sonunda gelirleri ile birlikte fonda toplanarak ileriki yıllar için kaynak oluşturulacaktır.

2. Değerlendirme

Kanaatimizce, zorunlu deprem sigortasını özel olarak düzenleyen KHK./587 ile, bu sigorta kolunda sigortacı tarafta bulunacağı öngörülen kamu tüzel kişiliği niteliğine sahip olan DASK.'nun tesisi ile sigorta hukukunun temel ilkelerine aykırı bir düzenleme getirilmiştir²⁴. Şunu ifade etmek gerekir ki, zorunlu deprem sigortası ülkemizde şu ana kadar getirilen yegane zorunlu sigorta türü değildir. Bu alanda kişilerin kanun gereği yapmak zorunda oldukları özel sigortalara; zorunlu mâli sorumluluk sigortalarını (zorunlu trafik sigortası, sivil havacılıkla ilgili zorunlu sigorta, tehlikeli maddeler ve tüp gaz zorunlu mâli sorumluluk sigortası vb.), otobüs zorunlu ferdi kaza sigortası ile okul servis araçları zorunlu ferdi kaza sigortasını örnek olarak verebiliriz²⁵. Bütün bu sigortalarda, sigortacı tarafta ise herhangi bir kamu kurumu değil, ülkemizde özel sigorta mevzuatı (Sigorta Murakabe Kanunu (SMK.), TTK. vb.) çerçevesinde faaliyet gösteren ve anonim ortaklık şeklinde kurulan özel sigorta şirketleri bulunmaktadır. Oysa zorunlu deprem sigortasına ilişkin mevzuatla özel sigorta şirketleri, bu sigortayı ancak DASK.'nun temsilcisi sıfatıyla yapabilmektedirler. Bize göre diğer zorunlu sigorta türlerinde biriken fonları idare edebileceği düşünülen özel sigorta kurumları, zorunlu deprem sigortasından oluşacak fonları da yasal çerçevede yönetebilirlerdi. Bu itibarla bu si-

²⁴ Bu noktada **Yongalık** farklı fikirdedir: "İşte bugün DASK adı altında karşımıza çıkan "kamu hukuku" sigortacıları", çok çeşitli isimler altında karşımıza çıkabilir. Hangi isim altında çıkarılırsa çıkarılınsınlar, isimleri bunların kamusal (resmi) olmalarını ve ayrıca yapılanın sigorta sözleşmesi sayılmasını engellemez. Çünkü özel sigorta olup olmadığı konusunda karar vermekte sigortacının organizasyon şekli değil, bilakis sigorta korumasının verilşi önemlidir" (Bkz. **Yongalık, Aynur, Zorunlu Deprem Sigortası, Batider, C.XXI, Sayı 2, s. 157.**

²⁵ **Çeliktaş, Mecburi Sigortalar, Ayrıca bkz. Kender, s.133 vd.; Ulaş, Işıl, Uygulamalı Sigorta Hukuku, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Genişletilmiş 3. Bası Ankara 2002, s.624 vd..**

gorta koluna ilişkin olarak kamu iktisadi teşebbüslerini andırıcı bir kurum kurulmasının özel sigortanın prensipleri ile uyum içinde olduğu söylenemez.

III- Zorunlu Deprem Sigortasının Uygulama Esasları

A- Genel Olarak

Zorunlu deprem sigortasının tesisi için her şeyden önce kapsama dahil olan yapıların sahipleri veya bu yapılarda intifa hakkını hâiz olan kişiler, DASK. ile bu yönde bir sigorta sözleşmesi akdetmelidirler (KHK./587 m.9/f.1).

Uygulamada bu sözleşmenin kurulabilmesi için DASK. veya temsilci sigorta şirketleri ve bunların sözleşme yapmaya yetkili yardımcıları zorunlu deprem sigortası yaptırmak üzere kendilerine başvuranlardan şu bilgi ve belgeleri istemektedirler:

- Sigorta ettirenin adı, soy adı, adresi, telefonu,
- Sigorta ettirenin vergi kimlik numarası,
- Sigorta ettirenin T.C. kimlik numarası (Türk vatandaşları için),
- Sigorta edilecek yapının açık adresi,
- Tapu bilgileri (ada, pafta, parsel, sayfa no),
- Yapının inşaa yılı ve yapı tarzı,
- Yapının toplam kat sayısı,
- Yapının mevcut hasar durumu,
- Yapının brüt yüzölçümü (metre kare cinsinden),
- Yapının kullanım şekil ve tarzı.

B- Sigortanın Kapsamına Dahil Olan Yerler

KHK./587 m. 2/f.1 uyarınca aşağıdaki üniteler bu sigortanın kapsamına dahildirler:

- 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu kapsamındaki bağımsız bölümler,
- Tapuya kayıtlı ve özel mülkiyete tabi taşınmazlar üzerinde mesken olarak inşa edilmiş binalar, bu binalar içinde yer alan ve ticarethane, büro ve benzeri amaçlarla kullanılan bağımsız bölümler,
- Doğal afetler sebebiyle devlet tarafından yaptırılan veya verilen kredi ile yapılan meskenler.

Bu sigorta ile, depremin, yangın, infilak ve yer kayması dahil, sigortalı binalarda ve temellerinde, doğrudan neden olacağı maddi zararlar (merdivenler, asansörler, çatılar ve bacalarda meydana gelenler de dahil olmak üzere), sigorta bedeline kadar Doğal Afet Sigortalı Kurumu tarafından teminat altına a-

linmiştir (Hazine Müsteşarlığı'nın Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Genel Şartlara İlişkin Tebliğ²⁶ m.2) .

C- Sigorta Kapsamı Dışında Kalan Binalar

KHK./587 m.2/f.2 ile de aşağıdaki üniteler zorunlu deprem sigortası kapsamı dışında tutulmuşlardır:

- Kamu kurum ve kuruluşlarına ait binalar,
- Köy yerleşim alanlarında yapılan binalar,
- Tamamı ticari veya sınai amaçla kullanılan binalar,
- 27 Aralık 1999 tarihinden sonra inşa edilmiş olmakla beraber ilgili mevzuat çerçevesinde inşaat ruhsatı bulunmayan binalar.

D- Sigorta Bedelinin Belirlenmesi Azami Teminat Tutarı ve Teminat Dışında Kalan Durumlar

1. Sigorta Bedelinin Belirlenmesi

Hazine Müsteşarlığı'nın Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatında yapılan değişiklikler neticinde güncel sigorta bedeli hesabına esas metrekare bedelleri aşağıdaki şekilde tesbit belirlenmiştir²⁷ :

Tablo:1

Yapı Tarzı	Sigorta Bedeli Hesabına Esas Metrekare Bedeli (TL.)
A- Çelik, Betonarme Karkas Yapılar	310,000,000
B- Yığma Kagir Yapılar	225,000,000
C- Diğer Yapılar	120,000,000

2. Azami Teminat Tutarı

Sözü geçen Değişiklik Tebliği ile Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatının "Azami Teminat Tutarı" başlıklı 2 nci bölümü zorunlu deprem sigortası kapsamında, bir mesken için verilebilecek azami teminat tutarı tüm yapı tarzları için 28 Milyar TL. olarak yeniden belirlenmişken bu tutar 01.01.2003 ten geçerli olmak üzere 28.000.000.000.-TL den 40.000.000.000. TL.'sına çıkarılmıştı. 01/01/2003 tarihinden itibaren yürürlükte olan değişiklikten önce

²⁶ Bkz. RG. T. 03/10/2001, S. 24542.

²⁷ Bkz. <http://www.ehaber.net/haberler1/b3933.shtml>. <20/03/204>.

yapılmış sigorta sözleşmeleri için ise sözleşmede belirtilen sigorta bedeli tutarı sözleşmenin sona ermesine kadar geçerliliğini koruyacağı öngörülmüştü²⁸.

Bu meblağ, yapı maliyetlerindeki artışa paralel olarak her yıl yeniden belirlendiği için²⁹ 01/01/2004 tarihinden geçerli olmak üzere DASK. tarafından verilen azami teminat tutarı bütün yapı tiplerinde 75 Milyar TL. olarak tesbit edilmiştir³⁰.

Azami teminat tutarının tespitinde mevcut yapı stoğunun büyük bir kısmını oluşturan binaların yeniden inşa bedeli (arsa değeri hariç) dikkate alınmaktadır. Sigorta yaptırılanların teminat tutarları (sigorta bedeli), bu azami teminat tutarını geçmemek üzere, meskenlerinin büyüklüğüne ve yapılış tarzına göre belirlenmektedir.

3. Teminat Dışında Kalan Durumlar

Zorunlu Deprem Sigortası A.3'e göre aşağıdaki haller deprem sigortasının kapsamı dışında bırakılmışlardır:

-Enkaz kaldırma masrafları, kâr kaybı, iş durması, kira mahrumiyeti, alternatif ikametgâh ve işyeri masrafları, mâli sorumluluklar ve benzeri başkaları sürülebilecek diğer bütün dolaylı zararlar,

-Her türlü taşınır mal, eşya ve benzerleri,

-Ölüm dahil olmak üzere tüm bedeni zararlar,

-Manevi tazminat talepleri.

E- İhtiyari Sigorta

Doğal Afet Sigortaları Kurumu dışındaki kişi ve kuruluşlar zorunlu deprem sigortası yapamayacaklardır. Ancak, zorunlu deprem sigortası yapılan bağımsız bölüm veya binaların değeri 75 milyar TL.'nin üzerinde ise, 75 milyar TL.'lik kısım için, zorunlu deprem sigortası yapılmış olması kaydıyla, özel sigorta şirketleri tarafından ihtiyari deprem sigortası yapılabilir.

F- Sigortanın Süresi ve Muafiyet

Zorunlu Deprem Sigortası'nın süresi kural olarak bir yıldır. Sigorta sözleşmesinin her yıl poliçe süresi sona ermeden yenilenmesi gerekmektedir. Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartları A.7'ye göre; "*Sigorta, poliçede başlama ve sona erme tarihleri olarak yazılan günlerde, aksi kararlaştırılmadıkça,*

²⁸ Bkz. <http://www.atem.org.tr/index.php?module=BDCMSPage&BDCMSPage=29.<20.03.2004>>.

²⁹ Bkz. http://www.dask.gov.tr/bilgi/zds_teminat.htm.<20/03/204>.

³⁰ Bkz. http://www.dask.gov.tr/bilgi/zds_teminat.htm.<20/03/204>.

Türkiye saati ile öğleyin saat 12.00'de başlar ve öğleyin saat 12.00'de sona erer".

Hasar olduğunda Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartları (ZDSGS.) m. A.6'ya göre; %2 muafiyet uygulanacaktır.

G- Prim Miktarının Belirlenmesi ve Tahsili

1. Prim Miktarının Belirlenmesi

Ödenecek prim miktarı; binanın konumuna, çelik, betonarme, karkas, yığma, veya kagir olup olmaması ve bulunduğu deprem bölgesine göre değişiklik gösterir. Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartları³¹ gereğince belirlenen güncel prim tarife ve talimatları aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir:

Tablo 2:

Yapı Tarzı	I. Bölge 0%	II. Bölge 0%	III. Bölge 0%	IV. Bölge 0%	V. Bölge 0%
A- Çelik, betonarme, karkas yapılar.	2.20	1.55	0.83	0.55	0.44
B- Yığma kagir Yapılar	3.85	2.75	1.43	0.60	0.50
C- Diğer Yapılar	5.50	3.53	1.76	0.78	0.58

Ödenecek prim, yine bu genel şartlara göre (m. 3) belirlenen esaslar çerçevesinde tespit edilen sigorta bedeline, deprem bölgesine ve yapı tarzına göre yukarıdaki tarife uygulanmak suretiyle hesaplanır³². Deprem bölgeleri ayrıntısında, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanan "Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası" esas alınır³³.

³¹ Bkz. RG. 08/9/200 T. S. 24164. 08 Eylül 2000 tarihinde RG.'de yayımlanan Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartları 27 Eylül 2000'den itibaren yürürlüğe girdi. Ancak, karşılaşılan sorunlar sebebiyle, uygulaması 623 sayılı KHK. ile 2 ay ertelendi. Uygulamaya 29 Kasım 2000'de başlandı.

³² Bu prim tutarları kesin olmayıp günün ekonomik koşullarına göre Hazine Müsteşarlığı'na değiştirilmektedir.

³³ Yukarıdaki tarifede belirtilen yapı tarzlarının tanımları şu şekildedir: A- Çelik, Betonarme Karkas Yapılar: Çelik veya betonarme taşıyıcı karkas bulunan yapılardır. B- Yığma Kagir Yapılar: Karkas olmayan ve taşıyıcı duvarları moloz taş, kesme taş, tuğla

2. Primin Tahsili

Zorunlu deprem sigortası yapmaya yetkili kılınan sigorta şirketleri, Hazine Müsteşarlığı'nca günün koşullarına göre belirlenen tarife ve talimatlarca kabul edilen prim tutarının tamamını sözleşme yapılır yapılmaz poliçenin teslimi karşılığında sigortalıdan (sigorta ettiren) peşin olarak tahsil edeceklerdir (ZDSGŞ. C.1/f.2). Sigorta primi her türlü vergi, resim ve harçtan muafır (ZDSGŞ. C.1/f.1). Görüldüğü üzere bu sigorta türünde primin taksitlendirilmesine izin verilmemiş bir diğer deyimle deprem sigortasında ilk prim takip eden prim³⁴ kavramlarına yer verilmeyip sadece tek primden³⁵ söz edilmiştir. Şu halde prim tamamen ödenmedikçe, DASK.'nun sigorta himayesini taşıma sorumluluğu (sigortanın maddi başlangıcı) başlamayacaktır. Bu prim kanunkoyucu tarafından kamu alacağı şeklinde kabul edilmiş ve tahsilinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun hükümlerine tabii olunacağı öngörülmüştür (KHK./587 m.4/son).

Zorunlu sigorta yaptırılmazsa gayrimenkule yönelik hiç bir tapu işlemi yapılamayacağı gibi (KHK./587 m.12), deprem olması halinde de poliçesi olmayan konutlar DASK.'nun teminatından yararlanamayacaklardır.

IV- Tarafların Diğer Yükümlülükleri

A- Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri

1. Riziko Gerçekleşmeden Önce Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri

a. Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü

Doğal Afet Sigortaları Kurumu bu sigorta sözleşmesini, sigorta ettirenin, rizikonun gerçek durumunu bildiren beyanına dayanarak yapar.

Sigorta ettirenin beyanının gerçeğe aykırı veya eksik olması halinde Doğal Afet Sigortaları Kurumunun sözleşmeyi daha ağır şartlarla yapmasını gerekti-

veya boşluklu, boşluksuz beton briket gibi malzemeden yapılan, döşeme, merdiven ve tavanları beton veya betonarme olan yapılardır. C- Diğer Yapılar: Yukarıdaki gruplara girmeyen kerpiç, ahşap vb. yapılardır.

34 Gerek yasal düzenlemelerden (TTK. m. 1295/f.1, SMK. m. 26/f.7) ve gerekse teori ve uygulamadan anlaşıldığı kadarıyla özel sigorta hukukumuzda, ilk prim – takip eden prim ayırımının, primin ödenmesinin taksitlere bağlanması durumunda ortaya çıkacağı, ilk primin sigorta himayesinin başlaması açısından kural olarak peşin ödenmesi gereken ilk taksit olduğu, diğer taksitlerin ise takip eden prim kapsamına dahil olduğu kabul edilmektedir. Bkz. Kender, s.165, 168; Taşyürek, Hayri, Kasko Sigortası, Ankara 2001, s.63 – 64; Ayli, Ali, Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu, İstanbul 2003, s.58 – 70.

35 Tek prim; sigorta ettirenin, sigortacının riziko üstlenmesinin karşılığı olan miktarın tamamını defaten (tek bir ödemeyle) ifa etmeyi yükümlendiği prim çeşididir. Honsell, Heinrich / Riedler, Andreas, (Herausgeber), Berliner Kommentar zum Versicherungs – vertragsgesetz, Berlin und Heidelberg 1999, § 35, Rundnummer (Rn.)7.

recek durumlarda, Doğal Afet Sigortaları Kurumu veya aracı kılınan ilgili sigorta şirketi durumu öğrendiği andan itibaren 15 gün içerisinde prim farkının ödenmesi hususunu sigorta ettirene ihtar ile prim farkını talep ve tahsil eder. Prim farkının süresinde istenilmemesi halinde fesih hakkı düşer.

Gerçeğe aykırı beyan hali, zararı doğuran olayın meydana gelmesinden sonra öğrenilmişse, bu zarardan dolayı ödenmiş ve ödenecek tazminatın;

- Gerçeğe aykırı beyan, kasden yapılmış olması halinde tamamı için,
- Kasıt olmaması halinde ise, ödenecek tazminatın, alınan prim ile alınması gereken prim arasındaki oran kadar dışında kalan miktarı için, sigorta ettirene rücu edilebilir (ZDSGŞ. C.2).

b. Birden Çok Sigorta Yaptırmama

Aynı bina/yer için birden çok zorunlu deprem sigortası yaptırılamaz (ZDSGŞ. C.2). Bu hükümle zorunlu deprem sigortasında birden çok sigorta yani çifte sigorta (Doppelversicherung) yasaklanmıştır. Zorunlu deprem sigortasında ilişkin olarak böyle bir hükme yer verilmesine gerek yoktur. Zira bu sigorta türü niteliği itibariyle bir zarar sigortasıdır ve zaten TTK. m. 1286, zarar sigortalarına ilişkin olarak *çifte sigorta* yan başlığı ile; "*Değerinin tamamı sigorta olunan bir menfaat sonradan aynı kimse tarafından aynı rizikolara karşı sigorta ettirilemez*" hükmünü getirerek zarar sigortalarında kural olarak birden çok sigortayı yasaklamıştır. Çifte sigortaya ilişkin bu hüküm, TTK. m. 1264/f.2 ile emredici kılınmıştır. Dolayısıyla madde hükmüne aykırı yapılan sözleşmeler zaten batıldır³⁶. Kaldı ki, zorunlu deprem sigortasının sağladığı azami teminat açısından TTK. m. 1286 ile üç bend halinde öngörülen istisnaların da fiilen uygulanabilmesine imkan yoktur³⁷. Çünkü bildiğimiz gibi zorunlu deprem sigortasında, sigortacı tarafta KHK./587 ile sadece DASK.'nun bulunabileceği öngörülmüştür. Şu halde, TTK. m. 1286 ile öngörülen istisnalar, deprem sigortasının ihtiyari kısmı için söz konusu olabilir.

c. Menfaat Sahibinin Değişmesini Bildirme

Sözleşme süresi içinde, menfaat sahibinin değişmesi halinde, sigorta hi-mayesi işlemeye devam eder (KHK./587 m.13). Ancak bu durumda, sigorta ettiren ve sigortanın varlığını öğrenen yeni hak sahibi, durumu 15 gün içinde DASK.'na veya sözleşmeye aracılık yapan sigorta şirketine bildirmekle yükümlüdür (ZDSGŞ. C.4). Aksi takdirde bundan dolayı doğacak zarara kendisi katlanmak zorunda kalabilir.

³⁶ Sayhan, İsmet, Sigorta Sözleşmelerinin Konusu, Ankara 2001, s.179.

³⁷ Bu istisnalar için bkz. Sayhan, s.178.

2. Rizikonun Gerçekleşmesi Durumunda Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri

Sigorta ettiren rizikonun gerçekleşmesi halinde ayrıca, aşağıdaki hususları yerine getirmekle yükümlü tutulmuştur:

- Rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği tarihten itibaren en geç on beş işgünü içinde Doğal Afet Sigortaları Kurumuna veya Kurum nam ve hesabına sözleşmeyi yapan sigorta şirketine bildirimde (ihbarda) bulunmak,
- Doğal Afet Sigortaları Kurumu görevlilerinin veya yetkili kıldığı kimsele-
rin, hasara uğrayan binalara makul amaçlarla ve uygun şekillerde girmesine ve zararını azaltmaya yönelik girişimlerde bulunmasına izin vermek,
- Doğal Afet Sigortaları Kurumunun isteği üzerine zarar miktarıyla delilleri saptamaya, rücu hakkının kullanılmasına yararlı ve sigorta ettiren için sağlanması mümkün gerekli bilgi ve belgeleri, gecikmeksizin Doğal Afet Sigortaları Kurumuna vermek,
- Zararın tahmini miktarını belirtir yazılı bir bildirim, makul ve uygun bir süre içinde Doğal Afet Sigortaları Kurumuna veya yetkili kıldığı kimselere vermek,
- Sigortalı bina/yer üzerinde zorunlu deprem sigortası dışında, deprem teminatı bulunan başkaca sigorta sözleşmeleri varsa bunları DASK.'na bildirmek (ZDSGŞ. B.1).

B- Sigortacının Yükümlülükleri

Doğal Afet Sigortaları Kurumu ile çalışan ilgili sigorta şirketi, sigorta sözleşmesinin bitiminden en az bir ay önce taahhütlü mektup, telgraf ya da noter kanalıyla sözleşmenin sona ereceğini ve yeni bir sigorta yaptırma zorunluluğunu sözleşme sahiplerine bildirir. Sigorta sözleşmesinin, sona ermesinden itibaren bir ay içerisinde yenilenmemesi durumunda Kurumun sigortadan kaynaklanan sorumluluğu sona erer (KHK./587 m. 9).

Belirtmek gerekir ki, bu sigorta sözleşmesinde bir yandan DASK.'unun sigortacı tarafta bulunmasını öngörüp de bu ve buna benzer yükümlülükleri bu sözleşmeye taraf olmayan sigorta şirketlerine yüklemek kanaatimizce sözleşmeler hukukunun temel ilkeleri ile çelişmektedir. Zira özel sigorta şirketleri ile DASK. arasındaki hukuki ilişki sözleşmelerin nispiyeti ilkesi çerçevesinde sigorta ettirenleri ilgilendirmeyeceği gibi, aynı prensip DASK. ile zorunlu deprem sigortası yaptıran kişiler bakımından özel sigorta şirketleri için de geçerlidir. Dolayısıyla buradaki uyumsuzluk düzeltilmeli bu ve benzeri yasal yükümlülükler sigortacı tarafta yer alan DASK.'a yüklenmelidir.

V- Tebliğ ve İhbarlar

Sigorta ettiren bildirimlerini, Doğal Afet Sigortaları Kurumu adına sözleşmeye aracılık yapan sigorta şirketine noter kanalıyla veya taahhütlü mektupla yapmalıdır. DASK. veya adına yetkili kıldığı sigorta şirketinin bildirimleri de

sigorta ettirenin poliçede gösterilen adresine veya bu adres değişmişse, son bildirilen adresine aynı şekilde yapılır. Taraflara imza karşılığı elden verilen mektup veya telgrafla yapılan bildirimler de taahhütlü mektup hükmündedir.

Doğal Afet Sigortaları Kurumu tarafından yapılan fesih ihbarı, postaya veya notere verildiği tarihten itibaren hüküm ifade eder (ZDSGŞ. C.4).

VI- Sigorta Ettirenin Himaye Kaybı

KHK./587 m 14 gereğince; Binanın ve her bir bağımsız bölümün projeye aykırı olarak ve taşıyıcı sistemi etkileyecek şekilde tadil edilmesine veya zayıflatılmasına neden olan veya buna imkan veren malik veya intifa hakkı sahibi, meydana gelen zararın bu nedenle ortaya çıktığının veya arttığıının tesbit edilmesi durumunda, bu tutar kadar tazminat alma hakkını kaybeder.

Doğal Afet Sigortaları Kurumu, sigortadan kaynaklanan toplam yükümlülüklerini ve sahip olduğu kaynakları dikkate alarak reasürans, sermaye ve benzeri piyasalardan sigortacılık tekniğinin gerektirdiği şekilde ve yeterli düzeyde koruma temin eder. Ancak, sigortalı hasarın beklenenin üstünde olması ve bunun Kurum kaynaklarını ve temin edilen koruma miktarını aşması durumunda ortaya çıkan zarar, Kurum kaynakları ve koruma miktarının toplamının zorunlu deprem sigortası kapsamında ödenmesi gerekli toplam tazminata olan oranı dahilinde karşılanır.

Sigorta ettirenin, sigorta süresi içinde sigortalı meskende mevzuata aykırı değişiklik yapması halinde DASK. sözleşmeyi fesih etme hakkına sahiptir (ZDSGŞ. B.5).

VII- Hasarın Tesbiti Tazminatın Ödenmesi ve İlgili Diğer Durumlar

A- Hasarın Tesbiti

Zorunlu deprem sigortası sözleşmesi ile güvence altına alınmış yapılarda meydana gelen zararın nedeni, niteliği ve miktarı DASK.'nun veya yetkili kıldığı kimselerin belirlemelerine göre taraflar arasında yapılacak karşılıklı anlaşmayla tesbit edilir.

Taraflar zarar miktarında anlaşamadıkları takdirde, zarar miktarının belirlenmesi, hakem-bilirkişilerce aşağıdaki esaslara uyulmak suretiyle tespit edilir ve DASK.'ndan tazminat talep edilmesi veya dava edilmesi halinde zarar miktarıyla ilgili hakem - bilirkişi raporu tazminatın saptanmasına esas teşkil eder. Şu kadar ki, tek hakem-bilirkişi seçilmiş ise atandığı tarihten itibaren, diğer hallerde ise üçüncü hakem-bilirkişinin seçilmesinden itibaren en geç üç ay içerisinde ve her halükarda rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı ay içinde raporun tebliğ edilememesi halinde taraflar zarar miktarını her türlü delille ispat edebilirler.

Taraflar, uyuşmazlığın çözümü için tek hakem-bilirkişi seçiminde anlaşamadıkları takdirde, her biri kendi hakem - bilirkişisini seçer ve bu hususu noter aracılığı ile diğer tarafa bildirir. Taraflarca seçilen hakem-bilirkişiler ilk toplantı tarihinden itibaren yedi gün içerisinde ve incelemeye geçmeden önce, bir üçüncü hakem-bilirkişi seçerler ve bunu bir tutanakla tespit ederler. Üçüncü hakem-bilirkişi, ancak taraflarca seçilen hakem-bilirkişilerin anlaşamadıkları hususlarda, anlaşamadıkları sınırlar içinde kalmak koşuluyla, diğer hakem-bilirkişilerle birlikte tek bir rapor halinde karar vermeye yetkilidir. Hakem-bilirkişi raporu taraflara aynı zamanda tebliğ edilir.

Taraflardan herhangi biri, diğer tarafça yapılan tebliğden itibaren 15 gün içinde hakem - bilirkişisini seçmez, yahut taraflarca seçilen hakem-bilirkişiler üçüncü hakem bilirkişinin seçimi konusunda yedi gün içinde anlaşamazlarsa, üçüncü hakem bilirkişi taraflardan birinin isteği üzerine hasar yerindeki ticaret davalarına bakmaya yetkili mahkeme tarafından uzman kişiler arasından seçilir.

Hakem bilirkişilere, uzmanlıklarının yeterli olmadığı nedeniyle itiraz olunabilir. Hakem bilirkişinin kimliğinin öğrenilmesinden sonra yedi gün içerisinde kullanılmayan itiraz hakkı düşer.

Hakem bilirkişi ölür, görevden çekilir veya reddedilir ise, yerine aynı usule göre yenisi seçilir ve göreve kalınan yerden devam olunur.

Hakem bilirkişiler, zarar konusunun saptanması konusunda gerekli göcekleri deliller ile sigortalı binanın rizikonun gerçekleşmesi sırasındaki değerini saptamaya yarayacak kayıt ve belgeleri isteyebilir ve hasar yerinde incelemede bulunabilir.

Hakem bilirkişilerin veya üçüncü hakem bilirkişinin zarar konusunda verecekleri karar kesindir, tarafları bağlar.

Taraflar kendi seçtikleri hakem bilirkişilerin ücret ve masraflarını karşılarlar. Tek hakem bilirkişinin veya üçüncü hakem bilirkişinin ücret ve masrafları taraflarca yarı yarıya ödenir.

Zarar miktarının saptanması bu sözleşmede ve mevzuatta mevcut hüküm ve şartları ve bunların ileri sürülmesini etkilemez (ZDSGŞ. B.2).

B - Tazminatın Hesaplanması

Sigorta tazminatının hesabında, rizikonun gerçekleştiği yer ve tarihte, binanın piyasa rayiçlerine göre bulunan yeni inşaa bedeli esas alınır.

Doğal Afet Sigortaları Kurumu hasar miktarına ilişkin belgelerin³⁸ kendisine verilmesinden itibaren mümkün olan en kısa süre içerisinde gerekli incelemeleri tamamlayıp hasar ve tazminat miktarını tespit ederek sigortalıya bildirmek zorundadır (ZDSGŞ. B.3).

C - Tazminatın Ödenmesi

Tazminat miktarının yasa ve bu poliçe hükümlerine göre tespit edilmesinden sonra Doğal Afet Sigortaları Kurumu, sigorta bedelini aşmamak kaydıyla kesinleşmiş olan tazminat miktarını en geç takip eden bir ay içerisinde hak sahibine ödemek zorundadır (ZDSGŞ. B.4).

D- Hasar ve Tazminat Ödemenin Sonuçları

Doğal Afet Sigortaları Kurumu, yaptığı tazminat ödemesi tutarınca hukuken sigortalının yerine geçer ve sigortalının zarardan dolayı üçüncü şahıslara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel nisbetinde DASK.'na intikal eder.

Deprem sonucu tam hasar meydana geldiği takdirde, tazminatın ödenmesi ile birlikte sigorta teminatı sona erer. Kısmi hasar halinde, sigorta bedeli, rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren, ödenen tazminat tutarı kadar eksilir.

Sigorta bedelinin eksildiği hallerde, hasarlı binanın, hasardan bir gün önceki haline getirildiği tarihten itibaren başlamak üzere, gün esaslı ile prim alınmak suretiyle sigorta bedeli yükseltilir (ZDSGŞ. B.6).

VIII- Yetkili Mahkeme ve Zamanaşımı

A- Yetkili Mahkeme

Bu sigorta sözleşmesinden doğan anlaşmazlıklar nedeniyle DASK. Afet Sigortaları Kurumu aleyhine açılacak davalarda yetkili mahkeme, DASK.'nun bulunduğu veya rizikonun gerçekleştiği yerde, DASK. tarafından açılacak davalarda ise, davalının ikametgahının bulunduğu yerde, ticaret davalarına bakmakla görevli mahkemelerdir (ZDSGŞ. C.6).

B- Zamanaşımı

Sigorta sözleşmesinden doğan bütün talepler, iki yılda zamanaşımına uğrar (ZDSGŞ. C.6). Bu hüküm gereksiz yere ZDSGŞ. ile bir kez daha zikredilmiştir. Zira zaten sigorta sözleşmesinden kaynaklanan alacaklara ilişkin olarak

³⁸ Bu belgeler şunlardır: -İhbar formu (aslı istendiğinde ibraz edilmek koşulu ile faks ile de olabilir), -Tapu belgesi fotokopisi, -Eksperin hasar yerini kolayca bulabilmesi ve hasar tesbitini yapabilmesi için hasar yerinin açık adresi. Ayrıca uygulamada sigorta şirketleri, sigorta ettirenlerden kendileri ile irtibat sağlanabilecek telefon numaralarını da istemektedirler.

TTK. m. 1268 hükmü bütün talepler için genel bir zamanaşımı süresi öngörmüştür. Bu hükme göre, sebepsiz yere ödenmiş bulunan primin veya sigorta bedelinin geri alınması alacakları dahil sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, iki yılda zamanaşımına uğrar. TTK. m. 1268'in öngördüğü bu iki yıllık zamanaşımı süresini TTK. m. 6 hükmü karşısında tarafların değiştirmeleri mümkün değildir. Bir başka deyimle, TTK. m. 1268'in öngördüğü zamanaşımı süresini değiştiren sözleşme hükümleri geçersiz olup dikkate alınmazlar³⁹.

Sonuç

Zorunlu sigorta kavramının temel unsuru, sigorta ettirenin belirli bir sigorta dalında, kanun hükmü gereği sigorta sözleşmesi yapma mecburiyetine tâbi tutulmasıdır. Kanunkoyucu kimi zaman sözleşme özgürlüğüne müdahale ederek, belirli bazı rizikolara maruz kalan kişilerin ve millî servetin korunması, sosyal yarar ve güvencenin sağlanması düşüncelerinden hareketle, sigorta sözleşmesi akdetme zorunlulukları getirmektedir. İşte bu gerekçelerle 17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım 1999 Bolu - Düzce depremlerini takiben hükümet, bundan sonraki depremlerde oluşabilecek muhtemel maddi hasarları karşılamak amacıyla önemli yasal düzenlemeler öngörmüş ve 27/08/1999 tarih ve 4452 sayılı Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanununa istinaden Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılan çalışmalar sonucu yapı ruhsatlı tüm konutların zorunlu sigorta kapsamına alınmasını mecburi kılan, Zorunlu Deprem Sigortasına Dair 587 sayılı KHK.'yi kabul etmiş ve bu KHK.'yi 27/12/1999 tarihinde yürürlüğe sokmuştur.

Dünyada doğal afete maruz kalan Fransa, Japonya, Yeni Zelanda ve ABD. gibi bazı ülkelerde bu sigortalar özel kurumlar aracılığı ile devlet gözetiminde tek elden yürütülmekte ve böylece reasüransı sağlanabilmektedir. Ülkemizde *Doğal Afet Sigortaları Kurumu* uygulaması bu ülkelerdeki örnekler değerlendirilerek uygulamaya sokulmuştur.

Zorunlu deprem sigortasının yönetilmesi yasal düzenlemelere göre bu kurum tarafından gerçekleştirilmektedir. Düzenleme gereği, zorunlu deprem si-

39 "Taraflar arasındaki akdi ilişkinin koşullarını belirleyen sigorta genel şartlarında, sigortacı aleyhine dava açabilme zamanaşımı süresi altı ay olarak kabul edilmiştir. Sigorta hukukundan kaynaklanan her türlü uyumsuzlukta zamanaşımı süresi, TTK.nun 1268. maddesinde iki yıl olarak belirlenmiştir. Aynı Yasanın 6. maddesi gereğince de bu hüküm, emredici nitelikte olup, aksine sözleşme yapılması mümkün değildir; hükümsüz olur. Bu husus mahkemece resen değerlendirilerek zamanaşımı def'inin reddi ile davanın esasına girilmelidir". Y.11. HD. T. 03.04.1997, E. 1997/1525, K. 1997/2449 sayılı karar. (YKD. Temmuz 1997, C.23. S.7. s.1091 - 1092).

gortası özel sigorta şirketlerinin poliçeleri ile değil DASK.'nun zorunlu deprem sigortasına ilişkin poliçeleri ile olacaktır.

Görüldüğü üzere deprem sigorta sözleşmesinde sigortacı tarafta bir özel sigorta şirketi değil kamu kurumu niteliğinde olan *Doğal Afet Sigortaları Kurumu* yer almaktadır. Zorunlu deprem sigortası, Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatı m. 6 gereğince, DASK. nam ve hesabına sözleşme yapmaya yetkili kılınan sigorta şirketleri ve bu şirketlerin acenteleri tarafından yapılabilmektedir. Kanımızca zorunlu deprem sigortası sözleşmelerinin yapılması hususunda kendisine bu yönde yetki verilmiş olan sigorta şirketlerinin üreticiler ve brokerleri de aracılık edebilmelidirler.

Bu sigorta türünde özel sigorta şirketleri kendi üzerlerinde hiç bir riziko tutmadan rizikoyu ve primi DASK.'na devretmektedirler. Zorunlu deprem sigortası uygulamasının getirilmesi kanımızca yerinde olmuştur. Aktif deprem kuşağında bulunduğu bilinen ülkemizde gerek sosyal ve gerekse ekonomik açıdan bir çok faydası bulunan bu sigorta türünün gelişmesi ve tabana yayılması bakımından halkın bu yönde bilinçlendirilmesi de göz ardı edilmemelidir. Ancak kanaatimizce, zorunlu deprem sigortasında sigortacı tarafta tıpkı diğer zorunlu özel sigortalarda olduğu gibi, bir özel sigorta şirketinin bulunması gerekirken, kamu tüzel kişiliği niteliğinde bir kuruluş olan DASK.'nun yer alması, özel sigorta sektörünün temel prensipleri ile uyumlu olmamıştır.

Ayrıca sigorta sözleşmeleri ile ilgili bazı yükümlülükleri KHK./587 m. 9 ile bu sigorta ilişkisine taraf olmayan özel sigorta şirketlerine yüklemek de bir diğer çelişkili düzenlemedir. Çünkü bu tarz bir düzenleme sözleşmeler hukukunun temel ilkeleri ile özellikle sözleşmelerin nispiyeti prensibi ile de uyum içinde değildir.